Хӗрлӗ Чутай районӗнчи

„Искра"

колхоз

историйӗ

1929 — 1999 ҫ.-ҫ

„ИСКРА" колхоз историйӗнчен

1929 ҫулта Мишеркасси ялӗнче 10 хресчен хуҫалӑхӗсенчен „Красна
колхоз йӗркеленнӗ. Чи малтан пӗрлешӳллӗ хуҫалӑха Михаил На
вей Титилкин, Фёдор Крышкин, Иван Сидоров, Гордей Вилков, Н
Базранов, Илья Трифонов, Афанасий Захаров, Андрей Макаров
Чарланов ҫемйисем ҫыраннӑ. Председатель пулма Вилкова суйлана
вӑл килӗшмен, ун выранне А. Захаров ӗҫленӗ.

1930 ҫулта Утаркассинче „Пятилетка" колхоз (председателӗ П.М. Немце
Хватукассинче „Авангард" колхоз (председателӗ Н.А. Шаронов),
Пухтанкассинче „РИК-ӑн 5-мӗш пленумӗ" ячӗллӗ колхоз (пред. Н.Е. Мих
Пантьӑкра Молотов ячӗллӗ колхоз (председателӗ Н.Д. Дьячко
Хирлӳкассинче „Заветы Ленина" колхоз (пред. М.И. Миронов) й
1951 ҫулччен „Красная звезда" колхоз председателӗ пулса Е.З. Базра
Трифонов, И.М. Королев, Е.И. Сорокин, А.И. Трифонов, И.В. Степанов, Н.
ӗҫленӗ.

1951 ҫулта Мишеркассинчи „Красная звезда" тата Утаркассинчи „Пятилетка" ко
пӗрлешсе „Маленков" ячӗллӗ колхоз пулса тӑнӑ. Унӑн председате
Ромятников пулнӑ.

1956 ҫулта Хватукассинчи „Авангард" тата Молотов ячӗллӗ колхозсем пӗрл
„Сура" колхоз пулса тӑнӑ. Унӑн председателӗ И.В. Журавлев пул

1956 ҫулта Маленков ячӗллӗ хуҫалӑх „ИСКРА" ятне илнӗ. Унӑн ертӳҫ
А.Д. Смалайкина суйланӑ.

1958 ҫулта „Искра" колхоз „Сура" хуҫалӑха йышӑннӑ,

1959 ҫулта „Заветы Ленина" тата „Красное знамя" колхозсемпе пӗрл
районта чи пысӑк хуҫалӑхсен шутне кӗнӗ.

1956 – 1973, 1978 – 1988 ҫулсенче „Искра" колхоза А.Д. Смалайкин ер
Ҫак тапхӑрта „Искра" хуҫалӑх районта тата республикӑра малта
колхозсем шутне кӗнӗ, ырӑ ята тивӗҫ пулнӑ.

Ял хуҫалӑх паттӑрӗ

Хӗрлӗ Чутай районӗнчи пуҫаруллӑ та пултаруллӑ организатор, Социализмла Ӗҫ Геройӗ, республика пӗлтерӗшлӗ пенсионер Александр Дмитриевич Смалайкин 70 ҫул тултарать. Район историйӗнче ку событи паллӑ йӗр хӑварма тивӗҫ.

А.Д.Смалайкин 1929 ҫулта Туканаш ялӗнче ҫуралса ӳснӗ. Унӑн ачалӑхӗ йывӑр вӑрҫӑ ҫулӗсенче иртнӗ. Ашшӗ фронта тухса кайсан, амӑшӗ пилӗк ачапа тӑрса юлать. 1942 ҫулта Дмитрий Степанович Смалайкин Ленинград хулине хӳтӗленӗ ҫӗрте паттӑрла ҫапӑҫса пуҫне хунӑ. 1946 ҫулта амӑшӗ, Наталья Никитична ҫӗре кӗнӗ. Ҫапла телейлӗ ачалӑхӑн ырлӑхне, ашшӗ-амӑшӗн ӑшшине туймасӑрах Александр Смалайкин ҫамрӑклах пурнӑҫ ҫулӗ ҫине тӑнӑ.

1947 ҫулта ӑна "Передовик" колхозӑн уй-хир бригадирӗ пулма уйӑрса лартаҫҫӗ. Чуна парса ӗҫлени пӗрремӗш ӳсӗм кӳрет, халӑхпа ӗҫлес пултарулӑх пурри палӑрать. Виҫӗ ҫул хушшинче вӑл ертсе пыракан бригада, пысӑк тухӑҫлӑ ҫӗрулми пухса кӗртсе, Пӗтӗм Союзри ял хуҫалӑх выставкине кайма тивӗҫлӗ пулнӑ. Ҫамрӑк бригадира колхозниксем килӗштернӗ, ӑна тулли кӑмӑлпа ялйыш салтака ӑсатнӑ.

1949-1952 ҫулсенче Совет Ҫарӗнче службӑра тӑнӑ хыҫҫӑн, парти райкомӗ А.Смалайкина колхоз кадрӗсем хатӗрлекен Чӑваш ял хуҫалӑх вӑтам шкулне вӗренме янӑ. Унтан вӗренсе тухсан, вӑл Мичурин ячӗпе хисепленекен колхозра агроном пулнӑ.

1956 ҫулта КПСС райкомӗ сӗннипе "Искра" колхоз членӗсем А.Д.Смалайкина хӑйсен ертӳҫи пулма суйланӑ. Ҫапла 27 ҫулхи ҫамрӑк ял хуҫалӑхне ертсе пырас ӗҫре хӑй ҫине пысӑк ответлӑх илет. Ҫӗр ӗҫне ачаранах юратни, ҫамрӑклах бригадӑна ертсе пыни, ялхуҫалӑх шкулӗнче пикенсе вӗренни, парти райкомӗ шанни А.Д. Смалайкина вӑй-хӑват парать.

Вӑрҫӑ ҫулӗсенче юхӑннӑ Мишеркасси колхозӗ ку тапхӑрта ура ҫине ҫирӗппӗн тӑрайман хуҫалӑх пулнӑ. Выльӑх вӗтисем ҫав тери хавшак, правлени те ҫынран туртса илнӗ чул ҫуртра вырнаҫнӑ.

Ырми-канми ӗҫе тытӑнать ҫӗнӗ председатель, ватӑ ҫынсемпе канашлать, дисциплинӑна ҫирӗплетет, куллен фермӑсенче пулса хӑй хушнисене мӗнле пурнӑҫланине тӗрӗслет. Сӑмаха ҫирӗп тытать, колхозниксем те ӑна шанса пӗр шухӑшлӑ пулаҫҫӗ, пӗр-пӗрне ӑнланса ӗҫлеме тытӑнаҫҫӗ.

Тӑрӑшни сая кайман. 1957 ҫул вӗҫленнӗ тӗле сӗт сӑвасси 2 хут, аш-какай туса илесси 1,7 хут ӳснӗ. 100 гектар ҫӗр пуҫне 86,1 центнер, кашни ӗнерен 1868 килограмм сӗт суса илсе колхоз районта 4-мӗш вырӑна тухнӑ. Ҫак ҫул кантӑр та ӑнса пулнӑ, патшалӑха сӳс сутса 481 пин тенкӗ таса тупӑш илме пултарнӑ.

...ка парса преми илнӗ.

Пӗтӗмӗшле илсен, А.Д. Смалайкин икӗ ҫул хушшинчех районти пултаруллӑ ертӳҫӗсен шутне кӗчӗ. Ӑна КПСС райкомӗн бюро членӗ пулма суйларӗҫ.

1959 ҫул пуҫламӑшӗнче "Сура", ҫак ҫул вӗҫӗнче "Заветы Ленина", "Красное знамя" юлса пыракан колхозсене райком сӗннипе "Искра" колхоз ҫумне пӗрлештерчӗҫ. Вунӑ яллӑ хуҫалӑхӑн усӑ куракан ҫӗр лаптӑкӗ 4300 гектара, вӑл шутра сухалакан ҫӗр лаптӑкӗ 3200 гектара ҫитрӗ. Пӗрлештернӗ колхозсенче выльӑх-чӗрлӗх фермисем тупӑш парас вырӑнне тӑкак ҫеҫ кӳнӗ, тырпул тухӑҫӗ ҫав тери пӗчӗк пулнӑ. Ҫӗнӗрен суйланӑ правленипе пуҫламӑш парторганизацин колхозниксене пӗтӗҫтерсе пысӑк хуҫалӑха тӗреклетессишӗн ырми-канми тӑрӑшма тиврӗ.

Колхоз ҫултан ҫулах ҫирӗпленсе пычӗ, ял хуҫалӑх продукчӗсем ытларах та ытларах туса илме пуҫларӗ. 1960 ҫулта фермӑсенчи ӗҫсем йӗркеленсе ҫитрӗҫ. Ку тӗле кашни 100 гектар ҫӗр пуҫне 31 центнер аш-какай, 79 центнер сӗт, 4135 ҫӑмарта туса илнӗ. Кашни ӗнерен 1726 килограмм сӗт сунӑ. 1961 ҫулта тӗш тырӑ тухӑҫӗ гектар пуҫне 11 центнера ҫити хӑпарчӗ. Строительство ӗҫӗсем ҫулсеренех анлӑн сарӑлса пычӗҫ. Сӳс-кантӑр завочӗ икӗ сменӑпа ӗҫлеме тытӑнчӗ. 37 ҫын ҫулталӑкне хутса кӑларнӑ 285 тонна кантӑра тылласа 4 тонна ытла паха сӳс туса пачӗҫ, 100 пин тенкӗ колхоза тупӑш кӳчӗҫ. Ку вӑхӑт тӗлне колхозра сысна витисем иккӗ, тырӑ хранилищисем, ӗне вити, 250 пуҫ валли пӑру вити, фермӑра ӗҫлекенсен общежитийӗ, механизациленӗ армансем, кирпӗч завочӗ, пилорама, правленин ҫӗнӗ ҫурчӗ хута кайрӗҫ. Пуҫаруллӑ та пултаруллӑ организатор А.Д.Смалайкин ертсе пынипе колхоз кӗске вӑхӑтрах пур отраслӗсене те хӑватлӑ аталантарнӑ хуҫалӑх пулса тӑчӗ. Кунта тырпул туса илнӗ тата выльӑх-чӗрлӗх ӗрчетнӗ ҫӗрте малта пыракан меслетсемпе тата наукӑпа техника ҫитӗнӗвӗсемпе анлӑн усӑ курма тытӑнчӗҫ. Ҫӗрпе туллин усӑ курас тӗлӗшпе те колхоз ытти хуҫалӑхсемшӗн ырӑ тӗслӗх пулса тӑчӗ. Ку вӑхӑт тӗлне колхозра пултаруллӑ специалистсем, вӑтам звенори ертӳҫӗсем, ӗҫре ырӑ тӗслӗх кӑтартакансем ӳссе ҫитӗнчӗҫ. Вӗсем хушшинче Е.Ф.Иванова, Н.Яшин агрономсем, В.Мартышкин, А.Михатайкин бригадирсем, Н.Андрианов, П.Порфирьев ферма заведующийӗсем, Я.Михатайкин экономист, П.Долгов, М.Жижайкин, Ф.Горланов, Н.Голицын, А.Куликов трактористсем, М.Кириллова, З.Максимова, дояркӑсем, пӑру пӑхакан Е.Морозова, сысна пӑхакан А.Булаткина тата ыттисем те.

Колхозӑн ырӑ ячӗ районта кӑна мар, республикӑра та сарӑлсах пычӗ. Паха опытпа паллашма кунта выльӑх-чӗрлӗх пӑхакансен, тӗрлӗ специалистсен районти канашлу-семинарӗсене иртерме пуҫларӗҫ.

...чен диплом илчӗ. 1963 ҫултанпа выльӑх-чӗрлӗхе интенсивлӑ майпа самӑртма тытӑнчӗҫ. Выльӑх апачӗ хатӗрлес ӗҫ малти вырӑна тухрӗ. Колхоз утӑ ҫӑнӑхӗ, ҫӗр улми, выльӑх кӑшманӗ, силос, комбикорм ҫителӗклӗ хатӗрлеме тӑрӑшрӗ. Самӑртма хупнӑ сыснасем талӑкра 445-шер грамм ӳт хушса пычӗҫ. Е.Морозова пӑхакан пӑрусен талӑкра хушӑнакан виҫи 900-шер грама ҫитрӗ.

Ҫак ҫулхинех комплекслӑ бригадӑсем йӗркеленчӗҫ.

...па чакарма пулать – ҫак ыйтусем ҫине пӗрмаях хурав парса тӑратчӗ пултаруллӑ экономист. Бригадирсене, ферма заведующийӗсене планпа ӗҫлеме вӗрентетчӗ. Колхозра бригадӑсене, фермӑсене хушма предприятисене хуҫалӑх расчечӗн план-заданийӗсене кашни уйӑхрах парасси, вӗсене мӗнле пурнӑҫланине анализ тӑвасси йӑлана кӗчӗ.

Ял хуҫалӑхне аталантарас ӗҫре ял ӗҫченӗсене пурлӑхпа мораль тӗлӗшӗнчен пурнӑҫ хушнӑ пек хавхалантарасси...

...май пачӗ, пурлӑхпа техника никӗсне ҫирӗплетрӗ. Патшалӑх ялхуҫалӑх продукчӗсен сутӑн илмелли хакӗсене ӳстерни, планран иртттерсе сутнӑшӑн хушса тӳлемелле туни – ҫаксем пурте колхоза тупӑшлӑрах ӗҫлеме паха майсем туса пачӗҫ. Хуҫалӑхӑн таса тупӑшӗ 1967 ҫулта 207 пин тенкӗ пулнӑ, 1970 ҫулта вара ку хисеп 457 пин тенке ҫитрӗ. Машина-трактор паркӗ самаях пуянланчӗ: тӗрлӗ йышши тракторсен шучӗ 30-тан иртрӗ, автомашинӑсем – 20, комбайнсем – 9, хӑватлӑ буль...

...вӗсене тата ытти производство единицисене хуҫалӑх расчечӗ ҫине куҫарчӗҫ. Ку тӗле колхоз наука вӗрентнӗ пек ял хуҫалӑх продукчӗсен хӑй хак...

...лӑхне шутлама, экономика пӗлӗвӗсене колхозниксем хушшинче сарма пуҫларӗ. Экономика ыйтӑвӗсене халӑх хушшине сарассипе Я.Михатайкин экономист нумай...

...тӗп ыйтусенчен пӗри пулса тӑчӗ. Хуҫалӑх колхозниксене ӗҫшӗн гарантиллӗ йӗркепе тӳлени вӗсен ӗҫлес хастарлӑхне ӳстерчӗ.

"Искра" хуҫалӑх Ҫӗмӗрлери "Комбинат", хамӑр районти "Коминтерн" тата Чулхула облаҫӗнчи хамӑрпа кӳршӗллӗ "Путь к коммунизму" колхозсемпе ӑмӑртса ӗҫлеме тытӑнчӗ. А.Д.Смалайкинӑн авто...

...дозер, скрепер, автокран, экскаватор. Кӑкарса ӗҫлемелли машинӑсем тӗпренех ҫӗнелчӗҫ. Механизаторсен йышӗ ҫӗртен иртрӗ. Ҫак вӑйпа уй-хирте агротехникӑлла мероприятисене вӑхӑтра туса пырса тырпул тухӑҫлӑхне пӗр шайра тытса пыма май пачӗ.

А.Д.Смалайкин ҫӗннине, усӑллине пурнӑҫа кӗртес...

...пурлӑхпа мораль тӗлӗшӗнчен хавхалантарасси, хуҫалӑх расчечӗпе усӑ курасси, выльӑхсене интенсивлӑ майпа самӑртасси, улӑх-ҫарансене лайӑхлатасси, улма-ҫырла сачӗ ӗрчетесси, "Хисеплӗ колхозник" ятне, персональнӑй пенси парасси, ӗҫпе юрӑ уявӗсем ирттересси, нумай тиражлӑ "Хӗлхем" хаҫат кӑларасси, радиоузелпа усӑ курасси тата ытти те районта чи малтан "Искра" колхозран пуҫланчӗҫ.

Саккӑрмӗш пилӗкҫуллӑх (1965-1970) колхозшӑн ҫӗнӗ те татӑклӑ ӳсӗмсен ҫулӗсем пулчӗҫ. 1968 ҫулта кашни гектартан 19,8 центнер тӗштырӑ пухса кӗртнӗ. Колхоз ҫӗрулми сутмалли пилӗк ҫуллӑх плана 1968 ҫулта 111 процент тултарчӗ, сӗт сутассине 101 процент пурнӑҫларӗ, кантӑр сӳсӗ, пахчаҫимӗҫ сутассипе те плана хуҫалӑх пилӗкҫулӑхӑн виҫҫӗмӗш ҫулӗнчех тултарчӗ.

1968 ҫул итогӗсем тӑрӑх А.Д.Смалайкина тата 3-мӗш комплекслӑ бригада бригадирне А.А.Жандарова ял хуҫалӑх продукчӗсем туса илес ӗҫре тунӑ ӳсӗмсемшӗн Халӑх хуҫалӑх ҫитӗнӗвӗсен выставкин бронза медалӗпе наградӑларӗ.

1968 ҫулхи ноябрь уйӑхӗнче А.Д.Смалайкин чӑваш делегацийӗпе пӗрле колхозниксен Пӗтӗм Союзри III съезчӗн ӗҫне хутшӑнчӗ. Колхоз ҫав ҫулхине Халӑх хуҫалӑх ҫитӗнӗвӗсен выставкине хутшӑнчӗ, РСФСР Ял хуҫалӑх Министерствипе ял хуҫалӑхӗнчи тата хатӗрлев ӗҫӗнчи рабочисемпе служащисен профсоюзӗн Тӗп Комитечӗн иккӗмӗш премине – укҫан 9450 тенкӗ илме тивӗҫлӗ пулчӗ. Шкул ҫурчӗсем, пионерсен лагерӗ, медицина пункчӗсем, магазинсем, ветучасток, почта, столовӑй ҫурчӗсене тӑвассипе колхоз нумай ӗҫлерӗ. Шкулсене пулӑшса, ачасене вӗрентсе воспитани парас ӗҫре тава тивӗҫлӗ ӗҫсем тунӑшӑн А.Д. Смалайкина РСФСР Ҫут ӗҫ министерствипе профсоюзӑн Республикӑри комитечӗ 1970 ҫулта "Халӑха вӗрентес ӗҫ отличникӗ" паллӑпа наградӑларӗҫ. Кун пекки районта пӗррмӗш пулчӗ.

1970 ҫула – пилӗкҫуллӑхӑн юлашки ҫулне колхоз ӑнӑҫлӑ вӗҫлерӗ. Кашни гектартан 22,5 центнер тӗштырӑ, 188 центнер ҫӗрулми, 100 гектар ҫӗр пуҫне 67,7 центнер аш-какай, 283 центнер сӗт, 36,6 пин ҫӑмарта туса илчӗ. Патшалӑха тырӑ, ҫӗрулми, выльӑх-чӗрлӗх сутмалли плансене ытлашшипех ирттерсе тултарнӑ. Колхозӑн укҫа-тенкӗ тупӑшӗ 1374000 тенке ҫитнӗ, хуҫалӑх рентабеллӗхӗ 42,6 процентпа танлашрӗ.

Пилӗкҫуллӑх ҫулӗсенче ҫӗнӗ 15 ҫурт-йӗр лартнӑ, ӗне тата пӑру витисем – икшер, тӗштырӑ хранилищисем – 4, ялхуҫалӑх техникине юсамалли мастерской, 320 ача вӗренмелли вӑтам шкул ҫурчӗ, 90 ача вӗренмелӗх пуҫламӑш шкул ҫурчӗ, магазин туса пӗтернӗ.

1970 ҫулхи итогсем тӑрӑх колхоз РСФСР Ялхуҫалӑх министерствипе ялхуҫалӑхӗнчи тата хатӗрлев ӗҫӗнчи рабочи...

...производствине аталантарас тата патшалӑха ҫӗр ӗҫӗпе выльӑх-чӗрлӗх продукчӗсем сутмалли пилӗк ҫуллӑх плана тултарас тӗлӗшпе чаплӑ ҫитӗнӳсем тунӑшӑн А.Д.Смалайкина – "Искра" колхоз председательне Социализмла Ӗҫ Геройӗ ятне панӑ, Ленин орденӗпе тата "Ҫурлапа мӑлатук" ылтӑн медальпе наградӑланӑ.

Ҫакӑн пек чыса район историйӗнче пӗррмӗш А.Д.Смалайкин тивӗҫрӗ.

Ялхуҫалӑх производствине аталантарас тӗлӗшпе чаплӑ ҫитӗнӳсем тунӑшӑн СССР Верховнӑй Совет Президиумӗ йышӑннӑ Указ тӑрӑх "Искра" колхозри 11 ӗҫчене орденсемпе тата медальсемпе наградӑланӑ. Вӗсем хушшинче М.И.Кириллова доярка, Е.М.Морозова, М.С.Морозова пӑру пӑхакансем, Р.М.Казынкина сысна пӑхакан, А.Е.Тайкина чӑхчӗп пӑхакан, Е.Ф.Иванова агроном, И.К.Шестерняков бригадир, П.В.Долгов, Н.И.Мидейкин, А.П.Кузнецов трактористсем, Е.Н.Немцева колхозница.

В.И.Ленин юбилейӗ ячӗпе пынӑ ӑмӑртура мала тухнӑшӑн А.Чемашкин, А.Михатайкин, Н.Ястребов, И.Еремеев бригадирсем Чӑваш АССР-ӗн "Пысӑк тухӑҫлӑ тырпул ӑсти" ятне илме тивӗҫлӗ пулчӗҫ. А.Михатайкин бригадира СССР Халӑх хуҫалӑх ҫитӗнӗвӗсен выставкин Ылтӑн медалӗпе наградӑларӗҫ. Н.Голицын тракторист Чӑваш АССР тава тивӗҫлӗ ялхуҫалӑх механизаторӗ ятне, П.Долгов трактористa Чӑваш АССР Верховнӑй Совет Президиумӗн Хисеп грамотине пачӗҫ. Колхозри 194 ӗҫчене "Ӗҫри хастарлӑхшӑн. В.И.Ленин ҫуралнӑранпа 100 ҫул ҫитнӗ ятпа" медальпе наградӑларӗҫ.

60-70 ҫулсенче А.Д.Смалайкин ертсе пыракан "Искра" хуҫалӑх районти тата республикӑри колхозсемшӗн ялхуҫалӑхне малалла аталантармалли ҫул-йӗре кӑтартакан маяк пулса тӑчӗ. Кунта ҫулсерен районти тата республикӑри канашлу-семинарсем иртсе пычӗҫ, колхозӑн пуян опычӗпе паллашрӗҫ. Ку ҫеҫ-и? Шапти хуҫалӑх расчетне мӗнле ӗҫе кӗртни ҫинчен "Сельское хозяйство СССР" журналта (1971 ҫ. 4-мӗш №) ҫырса кӑтартнӑччӗ. Ҫавӑн хыҫҫӑн Болгарири Пловдив хулинчен ҫыру килнӗ. Унти ялхуҫалӑх институчӗн экономика кафедрин заведующийӗ Тодор Янков "Искра" колхоз опычӗ хӑйсене интереслентерни ҫинчен ҫырса ячӗ, ку ыйтупа ҫыхӑннӑ ытти материалсене ярса пама ыйтрӗ. Я.Д.Михатайкин экономистпа А.Д.Смалайкин ученӑй ыйтӑвне хаваспах тивӗҫтерчӗҫ.

"Искра" колхоз республикӑри кӑтартуллӑ хуҫалӑхсен йышне тӑчӗ, ют ҫӗршыв делегацийӗсене тата хаклӑ хӑнасене йышӑнма пултарчӗ. 1969 ҫулта хуҫалӑхра тӑванла Болгарирен килнӗ кинооператорсем Петр Кристов, Поликсена Найденова, Христ Рачев пулчӗҫ. Вӗсем колхозӑн утарне, хӑмла плантацине, ҫил арманне, Ленин вӑрманне, Тӑван ҫӗршывӑн аслӑ вӑрҫинче Тӑван ҫӗршывшӑн...

А. Лукин, И. Волков, А. Смалайкин.

М.В. Долгов конюх.

Тырă çапаç

1956 çулта А.Д. Смалайкина
„Искра" колхоз председателĕ
пулма суйлаççĕ. Ун чухне колхоз-
ра ĕне-выльăх 115 пуç, 58 ĕне, лашасем
118, сыснасем -39, сурăхсем -232, чăх-
чĕп 300 пуç пулнă. 1955 çулта кашни
гектартан тĕш тырă 8,2 ц, çĕр улми
103, кантăр вăрри 6,3, кантăр сӳсĕ 4,2ц
туса илнĕ. Кашни ĕнерен 722 литр сĕт
сунă.

Йĕтем çинче

Хăйăр турттараç

Улатăр вăрманĕнче.

Юсав мастерскойне тăвасçĕ

Апат пĕçерессĕ

Вылăх-чĕрлĕх отраслĕне аталантарма çĕнĕ çурт-йĕр лартмалла, кивvисене юсамалла. А.И.Жандармов Улатăр вăрманĕнче çулсерен пиншер кубла метр йывăç хатĕрлеттерчĕ. 2 çулта кантăр завочĕ, сысна витисем иккĕ, тырă кĕлечĕсем, 250 пуç валли пăру вити, фермăра ĕçлекенсем валли общежити, механизацилен̆ĕ армансем, пилорама туса лартнă. Ял çыннисем те çĕнĕ çуртсем чылай тунă.

Д.М.Титилкин шофер ĕçре

Трактористсен ушкăнĕ.

Вăрман ĕçлеме çăмăл мар.

Шкул çуртне купаласçĕ.

Семинар иттерме...

Пăру вити.

Механизацилене йĕтем.

Партком секретарĕ И. Вазяков А. Журавлев комбайнера вымпел па

1958 çулта кантăр ăнса пулчĕ, государствăна сӳс сутса 481 пин тенкĕ таса тупăш илнĕ. Колхозăн укçа-тенкĕ тупăшĕ 1093970 тенке çитнĕ.

1956-57 çулсенче ял хуçалăхĕнче туна çитĕнӳсемшĕн колхоза Пĕтĕм Союзри выставкăн участникĕ пулма çирĕплетнĕ, çил вăйĕпе ĕçлекен установка парса премиленĕ.

Хуçалăхра çĕнĕ витесемпе ытти çурт-йерсем тăвасси малалла сарăлса пычĕ.

Кантăр типĕтессĕ

Клуб умĕнче

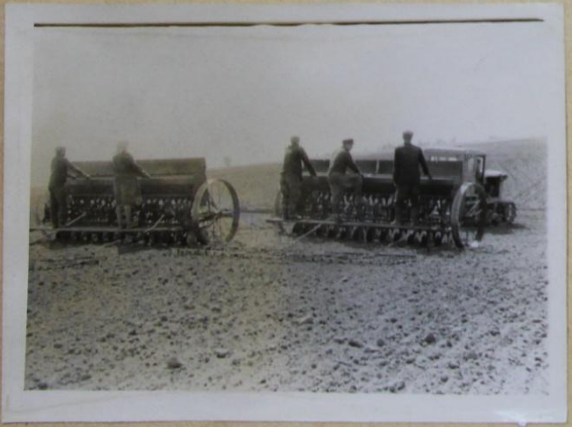

Тырă акаççĕ

Кантăр пуссинче А. Смалайкин, В. Мартышкин, И. Вазяков

1958 çулта „Искра" колхоз „Сура", 1959 çулта „Заветы Ленина", „Красное знамя" юлса пыракан колхозсене йышăнчĕ, районта чи пысăк хуçалăхсен шутне кĕчĕ. 1960 çулта фермăсенчи ĕçсем йĕркеленчĕç, кашни ĕнерен 1726 килограмм сĕт сума пултарчĕç.

Лисаев утарçă

1960 çулхи çураки умĕн

Д.Л.Храмов пуçарнипе колхозра сад лартнă. Унăн лаптăкĕ 24 гектар.

И.Тайкин, И.Журавлев, А.Смалайкин, И.Тимофеев, А.Жандармов тырă пуссинче

3-мĕш бригада членĕсем суасерен тухăçлă кăшман ӳстереççĕ.

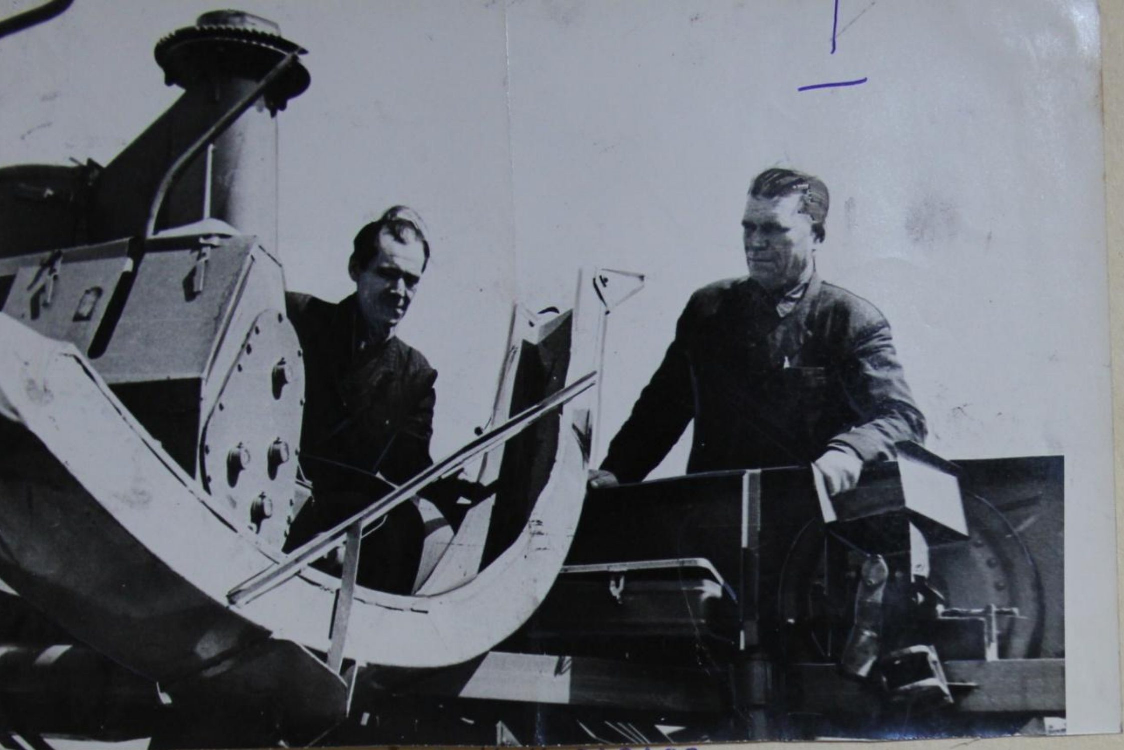

М.Осиповна И.Журавлев

Ĕçре çĕнсе илнĕ хисеп

Елена Федоровна Иванова нумай çул хушши колхозра агроном пулса ĕçлет. Юлашки çулсенче ялхуçалăх культурисен тухăçлăхне 2—3 хут ӳснинче, государствăна сортлă вăрлăх сутас плансене ирттерсе тултарнинче, колхозра вăрлăх хатĕрлес ĕçсенче унăн тӳпи питех те пысăк. Кил хуçи хĕрарăмне, ачасен амăшне, çавăн пек пысăк колхозра агроном пулса ĕçлеме çăмăлах мар пулин те, ялти хресчен çемйинче ӳссе çитĕннĕ хĕрарăмăн, çĕрĕçне çав тери юратни кулленхи ĕçĕнче палăрать. Елена Федоровна пĕрмай колхозниксемпе механизаторсем хушшинче. Вăл вĕрентнĕ вăрлăх имçамлакансен, тырă акакансен, вăрлăх тасатакансен ушкăнĕсем халĕ кашни бригадăрах пур.

Чăваш АССР тава тивĕçлĕ агрономĕ Е. Ф. Иванова кăкри çинчи «Ĕçлĕх Хĕрлĕ ялав», «Хисеп палли» орденсем, «Ĕçри паттăрлăхшăн» юбилей медалĕ унăн ĕçне пысăк хак панн çинчен калаççĕ.

ӲКЕРЧĔК ÇИНЧЕ: Е. Ф. Иванова агроном.

1971ç. Колхоз правленийĕ ăмăртура çĕнтерннсене парнелеме çĕршыв тăрăх курса çӳремелли 57 туристла путевка туянса пачĕ.

Ялхуçалăх работникĕсен профсоюзĕ уйăрнă путевкăсемпе те чылай колхозниксем санаторисемпе курортсене сывлăха çирĕплетме кайрĕç.

[illegible]" [illegible] туристсем Ленинградра

1960 ç. Районта пĕрремĕше „Искра" колхозра ĕçпе юрă уявĕ пулса иртрĕ. Колхозăн художество пултарулăх коллективĕ çулсерен районти, республикăри ĕçпе юрă уявĕсене хутшăнса пычĕ.

1965 ç. Космонавтсем „Искра" колхозра

...965 ҫулхи сентябрӗн ...мӗшӗсем пирӗн район[illegible]н, уйрӑмах "Искра" [illegible]хӗшӗн чи паллӑ кунӗ пулса юлчӗҫ. Ҫак кун[illegible]е СССР космонавчӗ Андриян Григорьевич [illegible]лаев, Валентина [illegible]димировна Николаева-[illegible]ерешкова, Валерий [illegible]орович Быковский [illegible]н мӑшӑрӗпе тата Ва[illegible] [illegible] Хӗрлӗ [illegible] тӑрӑхне хӑнара [illegible]ҫ. Вӗсем Сӑр хӗр[illegible] вӑрман уҫланкине [illegible] ҫӗр касрӗҫ, [illegible]арта пулчӗҫ. Сӑрта [illegible] тытрӗҫ. [illegible]

...вӗсем 1964 ҫулхине пулса иртнӗ тӗлпулура Чулкула облаҫӗнчи Кӑрмӑшри вӑтам шкула парнеленӗччӗ. Теприне шкул библиотекине панӑччӗ. Пионерсем ҫак альбом ҫине паттӑрӑн автографне илме хӑмӑл турӗччӗ. Ӑна пурнӑҫлама 8-мӗш "Б" класра вӗренекен Галина Лукинана хушнӑччӗ.

Ҫав тапхӑрта шкулта вӗренекенсем космонавтикӑпа интересленетчӗҫ. Пурнӑҫра вӗсемшӗн совет космонавчӗсем ырӑ тӗслӗх пулса тӑнӑччӗ. Шкулти пионер дружини Ю.Гагарин ячӗпе хисепленетчӗ. Нумай отрядсем космонавтсен ячӗллӗччӗ. Пани, акӑ, отряд совечӗсем хӑйсен геройӗсене хисеплӗ пионера илме йышӑннӑ.

11 сехетре ҫулланкӑна машинӑсем ҫитрӗҫ. Космонавтсене тӑвӑллӑн алӑ ҫупса кӗтсе илчӗҫ. Хӑнасем грузовикран майланӑ трибуна ҫине хӑпарсан вӗсене чи малтан пионерсем чечек ҫыххисем парнелерӗҫ, хӗрлӗ галстуксем ҫыхса ячӗҫ, автографсем илчӗҫ.

Тӗлпулу митингне Сӗмӗрле райкомӗн пӗрремӗш секретарӗ Сергей Алексеевич Леонов уҫрӗ (пирӗн район ун чухне Сӗмӗрле районне кӗнӗ). Вӑл районти ӗҫҫыннисен ячӗпе космонавтсене саламларӗ, совет наукине пысӑк ҫитӗнӳсем тума ырӑ сунчӗ. Митинга пухӑннӑ ӗҫченсене тата шкул ачисене тӑван ҫӗршывшӑн тӑрӑшса ӗҫлеме, лайӑх вӗренме ырӑ сунчӗ.

Валентина Терешкова космонавтсене ӑшшӑн кӗтсе илнӗшӗн тав турӗ. Хӑйӗн космосри вӗҫевӗ ҫинчен хумханса каласа пачӗ. Ял ӗҫченӗсене пысӑк тухӑҫлӑ ялхуҫалӑх культурисем ӳстерме, тӑван ҫӗршыва сӗт, ҫу, ашкакай, ҫӑмарта ытларах туса пама сӗнчӗ. Кашни сӑмаха, микрофон ҫук пулин те, тимлӗн итлерӗҫ митинга пухӑннисем.

Валерий Быковский космонавт Валентина Терешковапа пӗрле космосра вӗҫни ҫинчен каласа пачӗ. Иккӗмӗш хут Чӑваш енре канать иккен. Чӑваш ӗҫчен те сӑпайлӑ пулни ӑна килӗшет, чунтан савӑнтарать. Шкул ачисене мӗн ачаранах космонавт пулма хатӗрленме сӗнчӗ. Ӳркенмелле мар хӑна вӗренмелле, спортпа туслӑ пулмалла.

Ачасем савӑнаҫҫӗ, унӑн юлашки сӑмахӗсене тӑвӑллӑн алӑ ҫупса ырлаҫҫӗ.

А.Г.Николаев тӑван чӑваш халӑхӗпе тӗлпулса калаҫма юратать иккен. Унӑн ӗҫри ӳсӗмӗсене курса савӑнать. Манпа пӗрле килнӗ хӑнасем чӑваш халӑхӗ ырӑ чӗреллӗ пулнине туйрӗҫ, терӗ вӑл. Вӗсенчен кашниех чӑваш халӑхӗн ырӑ туйӑмне илсе каять. Ырӑ сунса кӗтсе илнӗшӗн тав туса, Хӗрлӗ Чутай ӗҫҫыннисене пысӑк телей те ҫирӗп сывлӑх, ӗҫре ӳсӗмсем тума ырӑ сунать.

Митинг вӗҫленчӗ. Космонавтсем машинӑсем ҫине ларса ҫула тухаҫҫӗ. Пурте алӑ сулса ырӑ ҫул сунаҫҫӗ хаклӑ хӑнасене.

Паянхи кун та "Искра" ялхуҫалӑх производство кооперативӗн членӗсемпе Мишеркассинчи вӑтам шкулта ӗҫлекенсем аса илеҫҫӗ ҫак тӗлпулӑва. Шкулти музейра тӗлпулу ҫинчен хатӗрленӗ стенд ҫакна аса илтерсех тӑрать.

И.ВАЗЯКОВ,
краеведени
музейӗн ертӳҫи.

Хӑнасене
Илья Иванович
Важоров ҫӑкӑр-
тӑварпа, Надя
Ласточкина
чӑваш ҫӑри-
пе кӗтсе илеҫ-
ҫӗ.

Колхоз пуласшнипе Пантьакра шкул-музей уҫалчӗ

"Туслах" пионер-лагерь ҫӗкленчӗ